

“Soylulaştırma Kuramlarının İstanbul’da Uygulanabilirliği: Cihangir Örneği”(*)

ülke Evrim UYSAL

*Eski mahallede yaşamaktan gurur duyardım
Eski güzel günlerin biteceğini hiç düşünmemiştim
Ama şimdi hiçbir şeyin aynı kalmadığını anlıyorum.
O sokakta nasıl yürüdüğümü hatırlıyorum.
Gördüğüm her yüz bana tanıdık,
Bildiğim yerler ise çok farklı geliyor.
Garip, nasıl da değişiyor her şey.***

İstanbul Üniversitesi
Kamu Yönetimi
Bölümü
Yüksek Lisans
Öğrencisi

Bu çalışmada, 1980’lerden sonra Türkiye’de de gerçekleştiğini ileri süreceğim bir olgu olarak, soylulaştırma (gentrification) sürecini incelemeye çalışacağım. Çalışmamda, bir kentsel yeniden yapılanma süreci olarak soylulaştırma olgusunu somut bir biçimde değerlendirmek için, Cihangir bölgesini araştırma sahası olarak seçtim; bununla birlikte yazımda öncelikle soylulaştırma olarak adlandırılan sürecin kökenlerine değinmeye çalışacak, bu yeni kavramının altında yatan sosyo-ekonomik dinamiklerin üzerinde kısaca durmaya çalışacağım. Bu çerçevede, soylulaştırma süreci, özellikle 1970’lerden sonra kapitalizm içindeki biçimsel dönüşümler, yeni üretim tipleri sonucunda ortaya çıkan yeni sınıfsal ve sosyal yapılar ve küreselleşme süreci ile de paralel bir şekilde değerlendirilecektir. Bu doğrultuda, sanayi sonrası (post-endüstriyel) kent

modeli de kısaca incelenecektir. Daha sonra, “soylulaştırma nedir” başlığı altında kavram tanımlanacak ve kavramın içeriğinin netleştirilmesine gidilecektir. Sürecin dünya üzerindeki örneklerinin değerlendirilmesinin ardından ise soylulaştırma kuramlarının Türkiye’ye ve İstanbul’a uygulanabilirliği tartışması çerçevesinde soylulaştırmanın gerçekleştiği İstanbul semtleri incelenecektir. Son olarak, Cihangir bölgesindeki soylulaştırma süreci, Cihangir semtinin tarihsel arka planının değerlendirilmesi ışığında, incelenecek ve buradaki soylulaştırma pratiklerinin, dünya ve İstanbul ölçeğindeki benzerleriyle karşılaştırılarak, analizi yoluna gidilecektir. Bu çerçevede, soylulaştırma kuramlarının İstanbul’da geçerli olup olmadığına, Cihangir ve diğer semtlerdeki soylulaştırma deneyimlerinin ortak noktalarına ilişkin sorulara da yanıt verilmeye çalışılacaktır.

* Bu çalışma Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Yüksek Lisans Programı çerçevesinde, Yrd. Doç. Dr. Pelin Pınar ÖZDEN tarafından verilen Metropolen Yerleşme Sorunları dersi için hazırlanmış olup, Yrd. Doç. Dr. Pelin Pınar ÖZDEN tarafından gözden geçirilerek son hali verilmiştir.

** “I used to be so proud to live in my old neighborhood/It never crossed my mind those days wouldn’t last for good/But now I realize that nothing stays the same./I remember how I used to walk that street/It all comes back to me with every face I meet/But places I used to know began to look so strange/Funny, how things change.”(Inner Vision)

Soylulaştırma, sanayi sonrası kente ve kentsel ayrışmaya ilişkin "ithal" bir kavram olduğu için, İstanbul'da soylulaştırma kuramının uygulanabilirliğini sorgularken, dış dinamikler kadar, yerelin özgün yapısı da göz önünde bulundurulacaktır. Ayrıca, sürecin incelenmesinin 1970'lerden itibaren hızlanan neoliberal yeniden yapılanmadan bağımsız olarak düşünülemeyeceği, çalışmada izlenecek yönteminin temel dayanaklardan birini oluşturmaktadır. Bu çerçevede incelemeye çalışacağım soylulaştırma sürecini, 1970'lerde merkez ülkelerde ortaya çıkan ve 1980'lerden itibaren küreselleşme dalgasıyla çevre ülkelere yayılan yeni kapitalizmden ve yeni kapitalist üretim ilişkilerinden bağımsız değerlendirmek mümkün olmamaktadır. Bununla birlikte, çalışmada katı bir "altyapının üstyapıyı belirlemesi" prensibine takılıp kalmak niyetinde de değilim, bu nedenle disiplinler arası analizleri faydalı bulmaktayım. Öte yandan bir kentsel dönüşüm olgusu olarak soylulaştırmanın incelenmesinde, bireysel tercih (choice) yaklaşımlarına saplanmadan, soylulaştırmanın kentsel yapı-aktör diyalektiğinde yorumlanmasını ve tek tek soylulaştırıcıların birer özerk aktör olarak süreçteki rollerini değerlendirmek yerine, soylulaştırma sürecini, yeni orta sınıfların oluşumu ve bu sınıfların ekonomik, kültürel ve sosyal gereksinimleri doğrultusundaki rollerini ortaya koyarak değerlendirmeyi daha inandırıcı bulmaktayım. Soylulaştırmanın ekonomik, kültürel ya da bireysel tercihler odaklı, tek bir perspektife indirilerek açıklanmasından da, bu çerçevede kurtulmayı umuyorum.

Öncelikle 1970'lerden itibaren ortaya çıkan dönüşümlerle yeni bir kent modelinin ortaya çıkması ve modern kentlerdeki yeni eğilimleri de değerlendirerek, soylulaştırma sürecinin kuramsal arka planına ve sosyo-ekonomik dinamiklerine değinmek istiyorum.

Sanayi Sonrası Kent ve Kentsel Yeniden Yapılanma

Sanayileşmiş Batı Avrupa ülkelerinde, gelişmiş Anglosakson ülkelerinde ve Japonya'da, 1970'lerden itibaren, ulus devletini ileri bir modeli olan refah devleti ve ekonomik üretim biçimi olan Fordizmin, kapitalizmin karlılık ve verimlilik ilkelerine çare olamayacak kadar eskidiği tartışma konusu olmuş ve bu dönemde

kapitalizmin kendini yeniden üretebilmesi için yeni düzenlemeler yapılması şart olmuştu. Bu çerçevede, 1970'lerin sonlarından itibaren, ulus devletinin üretim biçimi olan Fordizmin, hiyerarşik ve merkezîyetçi kitlesel üretim modelinin yerine, Japon tipi üretim tarzı uygulamaya geçilmiş, katı bir işbölümü yerine, esnek uzmanlaşma diye adlandırılan ve "bilgi"nin, kas gücünün yerini aldığı, Post-Fordist üretim modeli benimsenmeye başlanmıştı (Kumar, 2004). Sermayenin küresel ölçekte akışkanlığını sağlamak adına, sözü edilen altyapısal dönüşümler beraberinde devlet yapısında, toplumsal ilişkilerde, kültürde, vb. gibi pek çok alanda da köklü değişimlere neden olmuştur. Bu dönem için akademik metinlerde "sanayi sonrası toplum" "yeni kapitalizm", "post-modern toplum" gibi yakıştırmalar yapılmaktadır. Tanımlarda bir uzlaşma olmasa da, dönemin en belirgin özelliği, Batı ülkelerinde (ya da merkez ülkelerde) üretimin ve dolayısıyla istihdamın, sanayi sektöründen hizmet ve finans sektörüne kaymasıdır.

Üretimin sanayiden hizmet sektörüne, büyük ölçekli işletmelerden küçük ve orta boy işletmelere kayması, beraberinde yeni toplumsal yapılanmaları da getirdi. John Urry'nin örgütlü kapitalizmden, örgütsüz kapitalizme geçiş olarak adlandırdığı dönem, anlaşıldığı gibi kapitalizm içinde bir yeniden yapılanmaya tekabül etmektedir (Urry 1995, s.96). Bu yeni yapılanma içerisinde, birbiriyle ilgili olan iç içe geçmiş iki süreç ortaya çıkmaktadır; birincisi küreselleşmenin getirdiği genişleyen serbest meta ve işgücü dolaşımı olanakları çerçevesinde, sanayinin çevre ülkelere ihracı ve sanayi sektörünün kentsel alanlardan (özellikle kentsel merkezlerden) arındırılması ve kentsel mekanda önceliğin sanayi dışı sektörlerle (özellikle hizmet sektörüne) kaymasıdır (Thorns 2004, s.71). Birinci süreç küreselleşmenin yayılmasını ve artık tüketim ve üretimin dünya ölçeğinde değerlendirilmesi gerektiğinin, ikinci süreç ise kent mekanındaki dönüşümlerin ve yeni kentsel oluşumların habercisi olacaktır. Sermayenin üretim ve yeniden üretim süreçlerindeki hareketliliği, kârını artırma pahasına yeni mekanlar yaratmasına ve başka mekanların gerilemesine yol açmaktadır; sermayenin akışkanlığının artması, kentsel ayrışmayı ve dolayısıyla kent mekanındaki eşitsiz gelişmeyi hızlandırmaktadır (Şengül, 2004, s.129).

Giderek serbestleşen ve yatırımları ile kenti bir “mübadele değeri” olarak algılayan sermayenin kenti ve kent merkezini yeniden keşfetmesi, soylulaştırma sürecinin sosyo-ekonomik arka planı ile oldukça yakından ilgilidir. Finans sektöründe, yönetim büroları kent merkezinde kalmayı sürdürmüşse de, günümüzde kent merkezleri artık birer üretim alanı olmaktan çıkmıştır; bu çerçevede zamanımızın kent ekonomisi artık bir bilgi işleme merkezi olarak algılanmalıdır (Mulgan, 1995, s.209). Yeni kapitalist ilişkilerin getirdiği esnek uzmanlaşma ve yeni çalışma ilişkileri, büyük işletmelerin kapanması ya da merkezden çevreye kayması, Post-Fordist üretimin tüketimde de çeşitlilik yaratması ve yeni tüketim kalıplarının doğması, kent içindeki sanayisizleştirme süreci, kentsel popülasyonun da dengelerini önemli ölçüde bozmuştur. Ali Şimşek bu durumu şöyle özetler:

80’lerle beraber kapitalizm metropolde “refah devleti”, çevrede “ithal ikameci” bir modeli gündemden çıkarırken; çevre ülkelere “ucuz ve esnetilmiş” işgücünün merkezinde olan bol devalüasyonlu ve “yoksullaştırıcı”, ihracata dönük dışa açık bir büyümeyi dayatıyordu. Yaşanacak süreçte “yarışan yerellikler” konsepti içinde bazı şanslı kentler uluslararası sermayeyi mknatıslayacak, yeniden dağıtacak “küresel kentlere” dönüşecektir.¹

Bunun dışında, kent dışına taşınan sanayi, kent merkezlerindeki imalat alanlarının zamanla birer çöküntü alanlarına dönüşmesine yol açmış ve sermaye de kent içinde yeni mekanlara yerleşerek hızla büyüyen beyaz yakalılar için istihdam yaratmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında kendini banliyöleşme süreci olarak gösteren mekan-sal ayrışma, 1970’lerden itibaren değiştiğim bu altyapısal değişimler çerçevesinde, yeni bir boyut kazanmıştır. İlk belirtileri ileri derecede sanayileşmiş toplumlarda (birer sanayi sonrası topluma dönüşmeleri çizgisinde) ortaya çıkan bu yeni kentsel ayrışma modelleri, kent merkezinin yeniden yatırım için cazip hale gelmesini, sanayinin şehir dışına taşınması ile kent merkezinde ya da kent

merkezine yakın alanlarda yerleşmeye başlayan, yeni kapitalist ilişkilerin ürünü olan yeni bir orta sınıfın ortaya çıkmasıdır (Şen 2005, s.132). Soylulaştırma sürecini incelerken, başlı başına bir araştırma konusu olan yeni orta sınıfa da, soylulaştırma süreciyle olan ilgisi çerçevesinde, değinmeye çalışacağım.

Soylulaştırma

Soylulaştırmanın Tanımlanması ve Soylulaştırma Kuramları

Sanayi sonrası kentte, küçük ve orta ölçekli imalat merkezlerinin kent dışına taşınmasının ve küreselleşme ile birlikte sermayenin kentsel mekana gözle görülür bir şekilde yerleşmesinin yeni kentsel dönüşümlere ve yeni bir orta sınıfın ortaya çıkışına yol açtığına değinmiştik 1970’lerden sonra da üst-orta sınıfların kent merkezinden kaçışları devam etmişti; kent çeperlerinde kurulan, güvenlik ve kentsel donatılar açısından köhnemiş kent merkezine nazaran çekiciliği olan, çok sayıda site yerleşiminin kurulması ve uydu kentlerin inşası günümüzde de sürmektedir.

Bununla birlikte, yeni kapitalist üretim ilişkilerinin yarattığı, farklı tüketim alışkanlıklarına sahip, sınıfsal kökenleri aynı olsa da klasik burjuvaziden bir çok bakımdan farklılık gösteren yeni bir sosyal sınıfın doğuşu da, bu dönemde gerçekleşmişti. Kimi zaman kentli genç profesyoneller olarak da adlandırılan bu kuşak, savaş sonrası nüfus patlamasının ürünüdür ve kendi yaşam biçimlerini geliştirmişlerdir; geç evlenme, az çocuk sahibi olma anlayışı, alışveriş ve eğlencenin yoğun biçimde yaşanması, kazançları biriktirmek yerine harcamak düşüncesi bu yeni sınıfın “hayat tarzlarının” temelinde yer almaktadır² (Ergün, 2006, s.19) (Featherstone, 2005, s.133-142). Sözü edilen hayat tarzları ile, yeni burjuvazi (kimi zaman “yuppi”ler ve bunlardan farklı olarak “Bobo”lar/Bohem-Burjuvalar kavramları da kullanılmaktadır), ebeveynlerinden farklı tüketim alışkanlıklarına, sosyal ve kültürel

Giderek serbestleşen ve yatırımları ile kenti bir “mübadele değeri” olarak algılayan sermayenin kenti ve kent merkezini yeniden keşfetmesi, soylulaştırma sürecinin sosyo-ekonomik arka planı ile oldukça yakından ilgilidir.

¹ Ali Şimşek “Yeni Orta Sınıf ve Söylem Terminatörleri” www.yasamdensleri.com

² Mike Featherstone, sözü edilen yeni orta sınıfın, modernliğin sınırlı ve öngörülebilir yaşam standartlarının delinmesi gerekliliğinin, kitleleri tüketim kalıplarının alabildiğince genişleterek, hedonist bir hayat tarzı geliştirmeye ve denetimsiz bir şekilde “hayatı yaşamaya” yönlendirdiğinden bahseder.

Soylulaştırma, aynı zamanda bir yerinden etmedir; sanayiden arındırılmış kentin veya kent merkezinde yerleşmiş bulunan işçi sınıfının konutlarını, gönüllü veya gönülsüz olarak yeni orta sınıflara terk edilmesini içermektedir.

gereksinimlere sahiptir.³ Bu çerçevede, genellikle 1980'ler sonrasında genişleyen, finans, bankacılık sektöründe ya da Mike Featherstone'nun üzerinde durduğu gibi "kültür aracıları"⁴ olarak çalışan, veya akademisyenlik, mimarlık, sanatçılık ve benzeri marjinal mesleklere sahip genç profesyonellerin, gereksinimleri farklı olduğu gibi kentsel mekandaki konut tercihleri de farklı olacaktır. Güvenlik, kentsel donatılar, çevre kirliliği, trafik gibi kent merkezinin külfetlerinden kaçan seleflerinden farklı olarak, yeni orta sınıfın kültürel ve sosyal gereksinimlerini rahatça karşılayabilecekleri ve tarihi-kültürel dokusuyla ön plana çıkmış kent merkezlerindeki semtlere yerleşmeye ilgi duymaktadırlar. Bir başka deyişle, "eski" burjuvazi hızla kenti terk ederken, "yeni" burjuvazi kentin ve kent merkezinin getirilerini yeniden keşfetme eğilimindedir (Bailey, Robertson, 1997, s.1-3). İşte bu tersine işler gözükün süreç, bizi soylulaştırma kuramlarının üzerinde durmaya zorlamaktadır.

Soylulaştırma⁵ (gentrification), bir kavram olarak ilk kez 1964 yılında sosyolog Ruth Glass tarafından, Londra'nın işçi mahallerindeki konutları orta ve üst sınıfın satın alması, bunların yerine şık ve lüks konutlar yapmaları ve bu bölgelerin sosyal karakterini değiştirmeleri ile ilgili olarak kullanılmıştır (Ergün, 2006). "Gentry" sözcüğü, zamanla soylu-seçkin-üst tabaka gibi anlam genişlemesine uğrasa da, önceleri 17. yy'da İngiltere'de gerçekleşen "Glorious Revolution" sırasında önemli rol oynayan bir sosyal sınıfı tanımlamak için kullanılmıştı.⁶

Soylulaştırma, en genel tanımıyla gerilemiş olan eski kent içi mekanlardaki yeni bir sınıfsal ve mekansal ayrışmayı ifade eder; çok yönlü bir dönüşümün sonucu olarak kentsel yeniden yapılanmanın bir parçası ve aynı zamanda da sonucudur (Şen, 2005). Soylulaştırma, bir kentsel yenilenme ve mekansal dönüşümden çok daha fazlasına tekabül etmektedir. Bu süreç, kent içi

bölgelerin sanayiden ve liman faaliyetlerinden arındırılmasını gerektirmektedir (Featherstone, 2005, s.176).

Soylulaştırma, aynı zamanda bir yerinden etmedir; sanayiden arındırılmış kentin veya kent merkezinde yerleşmiş bulunan işçi sınıfının konutlarını, gönüllü veya gönülsüz olarak yeni orta sınıflara terk edilmesini içermektedir. Özden ise soylulaştırmaya eski sakinlerin yerinden edilme süreci olarak bakan kentsel yenileme yaklaşımını öncelikli olarak benimsemeyerek, soylulaştırmada, önceliği, yeni bir sınıfın "sosyo-kültürel açıdan bozulmuş, çöküntüye uğramış, dolayısıyla fiziksel çevresi de bozulmuş alanlarda, özellikle de tarihi kent parçalarında sosyal yapının ıslah edilmesi" ne vermektedir (Özden, 2001). Elbette soylulaştırmanın farklı aşamaları olduğunu, her kentte farklı sosyal süreçler içerdiğini göz önüne aldığımızda, sözü edilen yeni orta sınıfların öncül rolü üstlendiğini göreceğiz. Çünkü zaman içinde, soylulaştırma dalgaları çeşitlendikçe, daha farklı sınıfsal kökenlere mensup grupların soylulaştırma sürecine dahil olduğu ortadadır (İslam, 2006, s.169). Ancak bu durum dahi, soylulaştırmanın bir "yerinden etme" süreci olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Bu noktada, Hamnett soylulaştırmayı şu şekilde tanımlamaktadır:

Soylulaştırma, önceleri işçi sınıfının ikamet ettiği veya çok sayıda grup tarafından paylaşılan "alacakaranlık bölgelerinin" genellikle orta sınıflarınca veya daha yüksek gelir sahibi gruplar tarafından, sakinlerinin sürülmesi veya yer değiştirilmesiyle gerçekleştirilen, fiziksel, ekonomik, kültürel ve sosyal bir işgaldir (Ergün, 2001).

Glass, bu yeni süreci, o güne dek kullanılan kentsel yenilenme ve yeniden canlanma gibi adlandırmalarla anılan siyasal ve ekonomik iktidarların müdahalelerinden ayırmak amacıyla, yeni bir kentsel soylu sınıfa kültürel olarak eklemlemeye çalışan "yeni bir kentsel gentry'nin" ortaya çıkı-

³ Pierre Bourdieu'nun yeni ekonomik sınıfların kimliklerini analiz etmek için geliştirdiği "kültürel sermaye" kavramı, bu konuya ışık tutabilir.

⁴ Featherstone "Kültür Aracıları" kavramını, kültürün pazarlanmasında aracı rol oynayan meslek gruplarına, örneğin sanat galeri sahiplerine, kültür festivallerini ya da gösterilerini düzenleyen organizatörler vb., ilişkin kullanılmaktadır

⁵ Akademik literatürde gentrification kavramının karşılığı olarak önerilen çok sayıda kavram (soylulaştırma, seçkinleştirme, mutenalaştırma, nezihleştirme vb.) vardır ve bu konuda kesin bir uzlaşma yoktur. Ben de burada soylulaştırma kavramını kullanmayı uygun buldum.

⁶ <http://en.wikipedia.org/wiki/Gentrification>

şını gösterdiğini düşündüğü süreci, biraz da alaycı bir tavırla kentsel gentrification (soylulaştırma) olarak adlandırmıştı (Yavuz, 2006, s.61).

Bu tanım doğrultusunda, soylulaştırmanın işçi sınıflarının ya da dar gelirli olanların yaşamakta olduğu kent merkezlerindeki binalara orta-üst sınıfların yerleşmesi ve buradaki binaları rehabilite etmesi olarak algılandı ancak 1980'lerden itibaren bu sürecin anlamında da bir takım sapmalar olduğu da yadsınamaz (İslam, 2003, s.164). Zaman içinde soylulaştırmaya ilişkin farklı yaklaşımlarla birlikte farklı tanımlar da ortaya çıktı. Örneğin, Kennedy ve Leonard ise, yakın bir tarihte, soylulaştırmanın gerçekleşmesinde dört kilit özellikten söz etmektedir:

i- Soylulaştırma düşük gelir gruplarının yaşadıkları alandan taşınmasını gerekli kılmaktadır.

ii- Soylulaştırmanın alandaki konut stokunu iyileştirme sonucundan başka, fiziksel ve sosyal bileşenleri de vardır.

iii- Soylulaştırma alanın karakterinde değişikliklerle sonuçlanır.

iv- Soylulaştırma genellikle bir konut alanı bazında tanımlanırken, süreç ve etkileri tüm kent ve bölge düzeyinde görülmektedir (Ergün, 2006, Özden, 2002).

Soylulaştırmanın kent merkezinde gerçekleşmesi kriteri günümüzde geçerliliğini kaybettiği gibi, yine de sürecin tanımının şu kriterleri kapsadığını söyleyebiliriz:

- kentin değer kaybetmiş konut alanlarında başlaması
- soylulaştırıcıların varlığı (genelde genç profesyonellerin oynadığı rol üzerinde bir akademik oydaşma vardır)
- kentin tarihi ve kültürel özellikleri olan semtlerin varlığı ve mekanların zamanla birer çöküntü alanına dönüşmesi
- yeni yapıların inşasından ziyade tarihi yapıların dönüştürülmesi
- eski sahiplerinin gönüllü ya da gönülsüz olarak yerinden edilmesi (displacement)

Yerinden edilmeye ilişkin kriter, soylulaştırma sürecinin özünü oluşturmaktadır. Boş bir alanda hiç yoktan lüks bir sitenin ya da konutların inşa edilmesi veya pahalı konutların varsıl kesimlerce

satın alınması soylulaştırma değildir (Ergün, 2006).

Bunların dışında soylulaştırma alanı olabilecek bölgelerin tespiti için, iş merkezlerine kolay ulaşım (otoyollar, feribot, metro vb.), yüksek mimari değere karşılık nispeten düşük konut değerleri gibi kriterlerden de bahsedilir (Ergün, 2006).

Elbette ki bu kriterler üzerinde belli bir oydaşma bulunsa da, soylulaştırma sürecine ilişkin kuramlar bu süreci farklı bakış açılarından, farklı bir şekilde yorumlamaktadır. Kuramsal tartışmalar, yapılar ve sosyo-ekonomik dinamiklere ya da aktörlere ve aktörlerin bireysel tercihlerine yapılan vurgular ile farklılaşmaktadır. Örneğin, Marksist kuramlar genelde süreci toplumsal değişimlerden bağımsız bir şekilde açıklamaktan kaçınırken ve süreç içinde sınıfsal analizlere yer verirken, liberal kuramlar daha çok bireylerin ya da soylulaştırıcı aktörlerin tek tek davranışlarına ve seçimlerine (choices) odaklanmaktadır (Şen, 2005, s.135-138; Uzun, 2006, s.33-36; Karaman, 2006, s. 72-73). Yazının başında belirttiğim gibi, benim tercihim, katı bir ekonomik indirgemecilikten uzak olmakla beraber, süreci toplumsal ve ekonomik dinamiklerden bağımsız incelemek değildir; aynı şekilde sözü edilen aktörlerden bahsederken de bu aktörleri bağımsız araştırma nesneleri olarak algılamak yerine, onları birer soylulaştırıcı unsur olarak, toplum içindeki sosyo-ekonomik konumlarına göre değerlendirmeye çalışacağım. Bir başka deyişle, aktörlerin tek tek bireylerden oluştuğunu savunmak yerine, süreci daha önce üzerinde durduğum yeni orta sınıfın oynadığı rol üzerinden açıklamaya çalışacağım. Bunun dışında, devletin ve yerel devletin de kimi zaman bu süreçte bir aktör olarak sivrildiği de ortadadır. Bu çerçevede, soylulaştırma sürecine ve süreçte rol oynayan aktörlere ilişkin tespitlere geçebiliriz.

Süreç ve Aktörler

Soylulaştırmayı farklı bakış açısından değerlendirmek olanaklı olduğu gibi, soylulaştırmanın da kendi içinde çok sayıda farklı alt-süreçlere ayrıldığını söyleyebiliriz. Yukarıda kabaca listelenen kriterler doğrultusunda soylulaştırma süreci, merkez ülkelerde 1970'lerde başlamış, ülkemizde ise ilk örneklerini 1980'li yıllarda vermiştir.

Üzerinde durulması gereken bir başka aktör de devlettir. Doğrudan sağlanan kredilerle ya da yurt dışı kaynaklı yatırımların aracılığı ile, merkezi ve yerel devlet de soylulaştırıcı bir aktör olarak ortaya çıkabilir.

Soylulaştırmanın, yeni üretim ilişkileri sonucu ortaya çıkan yeni bir kentli sınıfın kent mekânındaki sanayisizleşme süreciyle oluşan çöküntü alanlarına yerleşmeyle başladığına değinmişim. Bu doğrultuda, yavaş yavaş kent merkezlerine yerleşen ilk öncülerin, bu mekanları dönüşüme uğrattıkları gözlemlenmektedir. Soylulaştırma sürecinin aynı şekilde, çok sayıda dalga şeklinde gerçekleştiğinin ortaya konması da önemlidir (İslam, 2006, s.50-56). Bu konuyu, İstanbul'daki soylulaştırma sürecini incelerken tartışmaya açacağım.

Soylulaştırma sürecinin öncülerinin kentli profesyoneller olduğu genellikle kabul görmektedir ancak, sürecin bazı marjinal kişilerce ve meslek sahiplerince⁷ başlatıldığı konusu ise tartışılmaktadır. Özellikle liberal kuramcıların, bireysel girişimcilere odaklanmasına karşın, arz yönlü Marksist yaklaşımlar ise “öncü aktörler” yaklaşımına alternatif olarak arazi ve mülkiyet değerleri üzerinden yola çıkarak bu öncülerin aynı zamanda ekonomik olarak da öncü olduklarını ortaya koymaktadır (Şen, 2005, s.140)⁸. Bu çerçevede, Marksist kuramların sınıf analizli yaklaşımları, soylulaştırma sürecini kentsel büyüme ve kentsel yeniden yapılanma içinde, neoliberal küreselleşme üzerinden ve sermayenin kent mekânını yeniden keşfetmesi olarak okumaktadır (Şen, 2005, s.140).

Kimi metinlerde, “yuppiler”ler ya da “bobo”lar olarak adlandırılan bu grupların, “yeni hayat tarzlarını” sürdürmek amacıyla kent merkezini ve kent merkezine yakın bölgeleri seçmesi soylulaştırma sürecinin başlamasında önemli bir etken olmaktadır. Alım gücü görece yüksek olan bu yeni sınıf, kültürel ve sosyal aktivitelerin yoğun olduğu, tarihi dokuya ve mimari karakteristiğe sahip konutların bulunduğu semtlere yerleşmeyi seçmektedir. Tolga İslam, Galata üzerine yaptığı çalışmanın kuramsal çerçevesi içinde, ilk soylulaştırıcıların ‘35 yaşın altında, yüksek eğitimli, sanat ve tasarım camiasında ya da gelişmiş hizmetler sektöründe çalışmakta olan küçük ve çocuksuz aileler veya çiftler ya da yalnız yaşayan bireylerden’ oluştuğunu ifade etmektedir (İslam, 2003). Bu tespite, toplumsal baskıdan uzaklaşmak isteyen evli olmayan çiftler ile, marjinal bir

yaşam sürmenin “keyfini” çıkarmak isteyen genç profesyonelleri de katabiliriz.

Soylulaştırmanın farklı alt-süreçleri içermesi, soylulaştırıcıların da farklılaşmasına yol açmaktadır. İslam’a göre soylulaştırma süreci ilerledikçe, soylulaştırıcıların eğitim seviyesi giderek yükselmekte ve gelir bakımından da daha üst düzeyde grupların soylulaştırma sürecine katıldığı gözlemlenmektedir (İslam, 2003).

Hangi kuramsal çerçeveden bakarsak bakalım, soylulaştırmada tek aktörün yalnızca tek tek bireyler yahut yeni orta sınıflar olmadığı da ortadadır; soylulaştırmanın ileri safhalarından küresel sermayenin de kent merkezindeki gözde mekanlara, rant açısından karlı bulduğu için yerleşmek isteyeceği de kesindir. Örneğin, soylulaştırma sürecinin başladığı Cihangir çevresinde, yeni tüketim kalıplarına gereksinim duyan soylulaştırıcılar çerçevesinde çok sayıda işletmenin türemesi bu durumun kanıtıdır. Hatta bu süreç, Fransız Sokağı’nda olduğu gibi bir sokağın tamamının sermaye aracılığıyla soylulaştırılması şeklinde de kendini gösterebilir.

Üzerinde durulması gereken bir başka aktör de devlettir. Doğrudan sağlanan kredilerle ya da yurt dışı kaynaklı yatırımların aracılığı ile, merkezi ve yerel devlet de soylulaştırıcı bir aktör olarak ortaya çıkabilir. Bireylerin etkisi üzerinde durulan Amerika Birleşik Devletleri deneyimleri ile İngiltere deneyimleri arasındaki belirgin bir fark da devletin rolü konusunda kendini göstermektedir (Şen, 2005, s.141). Devletin, çeşitli mali yardım ve kentsel politikalar aracılığı ile süren rolünün niteliği ve denetleyici-müdahaleci kimliğini baskınlığı da soylulaştırma sürecinde aktif olarak yer alabilmesine zemin hazırlamaktadır. Bu durumun en somut örneği de Avrupa Birliği’nden sağlanan, finansman ile soylulaştırma sürecinin başladığı Balat bölgesidir.

Soylulaştırmanın Sonuçları Üzerine

Soylulaştırmaya, kentsel yenilenme ve sürdürülebilirlik açısından, ya da en azından görünüş itibarıyla, ihmale uğramış ya da zamanla birer çöküntü alan/sefalet yuvası (slum area) haline

⁷ Mimarlar, şehir plancıları, ressamalar, şairler gibi meslek gruplarının adı metinlerde ilk öncüler olarak sıkı sık yer almaktadır.

⁸ Neil Smith’in geliştirdiği “Rant farkı” kuramı, tartışmayı bu boyutta değerlendirmektedir.

gelmiş semtlerin yenilenmesi açısından olumlu bir anlam yüklenebilir. Soylulaştırmaya, mekânın, eski haline referans ile yaşanan dönüşümün, güvenlik, sağlık, çevre temizliği, yaşanabilirlik gibi kriterler çerçevesinde, olumlu bir gelişme olarak bakılabilir. Bununla birlikte, soylulaştırma süreci özünde bir yerinden etmedir; bir semtin eski sakinlerinin yerine, alım gücü daha yüksek olan daha varlıklı kesimlerin yerleşmesidir. Sözü edilen kesimlerin ilk öncülerinin belirli bir semte yerleşmesi ve zaman içinde oluşan talep nedeniyle semt içinde artan kiralar, eski sahiplerinin semtte yaşamasını olanaksız kılmaktadır. Soylulaştırma, konutların mülkiyet değerlerinde de bir artışa yol açmakta, düşük gelirli ile kiraları ödeyemeyen eski kiracıların yerinden edilmesinin yanı sıra artan emlak vergilerini ödeyemeyecek durumda olan ev sahiplerini de konutlarını yabancılara satmaya zorlamaktadır (Ergün, 2006). Bu çerçevede, soylulaştırma sürecini konut değeri üzerinden de değerlendirmekte fayda vardır. Nilgün Ergün, soylulaştırma sürecinin bu boyutunu şu şekilde açıklar:

Gentrification sürecinin genellikle üç aşaması vardır: Birinci aşamada yeni gelenler bazı konutları satın alır ve rehabilite ederler. İkinci aşamada alandaki kira değeri farkı veya değer farkı duyulur yer değiştirme oluşmaya başlar ve çıkar çatışmaları görülür. Üçüncü aşamada rehabilitasyonun etkileri daha görünür hale gelirken, fiyatlar yükselir ve yer değiştirme zorla oluşmaya başlar. Yeni sakinlerle, orijinal sakinler, kurumları ve gelenekleri ile yer değiştirirler (Ergün, 2006, s.19).

Ergün'ün açıkladığı gibi, soylulaştırma süreci toplumsal çatışmalara dönüşebilmekte, yerinden etme süreci mekanda eski sakinler ve yeni gelenler arasında bir ihtilaf, ya da başka bir deyişle kent mekanında bir sınıf mücadelesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu işin maddi boyutudur; üzerinde durulması gereken ikincil bir boyut da işin manevi külfetidir; soylulaştırılacak bir semitten sürülen semt sakinleri beraberlerinde o semte ait değerleri de götürürler ve yeni gelenlerin sahip çıktıkları semt yapay bir mahalle havasına bürünür. Kanımca geriye, soylulaştırılmış alanlarda yaratılmaya çalışılan, ve soylulaştırma sürecinde itici bir rol oynayan, yapay bir nostaljik ve romantik havadan fazlası kalmaz.

SoHo-New York

Dünya Kentlerinde Soylulaştırma Örnekleri

Soylulaştırma, ilk olarak sanayi sonrası toplumlara özgü bir süreç olarak ortaya çıktıysa da, 1980'lerden itibaren küreselleşmeyle ve çevre ülkelerin kapalı ekonomilerinin küresel ekonomiye eklenmesi ile soylulaştırma süreci küresel bir kimlik kazanmıştır denilebilir. Elbette bu sürecin, her ülkede ve hatta aynı kentlerin farklı semtlerinde birçok açıdan farklı özellikler gösterdiği de ortadadır.

Bellevue Road, Londra-İngiltere

Örneğin, büyük bloklar halindeki işçi sınıfı konutlarının satıldığı ve “yuppi” piyasası için yeniden geliştirildiği, Londra’nın Battersea bölgesi ve Los Angeles’daki Pacific Rim bölgesi birer soylulaştırma örneği olarak değerlendirilebilir (Featherstone, 2005, s.177). Ancak, soylulaştırma süreci için genelde verilen tipik örnek, New York’un SoHo semtidir. Bu semt, Bourdieu’nun “yeni kültür araçları” olarak adlandırdığı, sanatın ve kültürün bir meta olarak pazarlanmasında rol oynayan aktörlerin öncülüğünde, bir sanatçılar kolonisi olarak adeta yeniden yaratılmıştır (Featherstone, 2005, s.178). Bunun yanı sıra, İngiltere’de Birmingham’da, Newcatle’da, İskoçya’da Edinburgh ve Glasgow’da soylulaştırma örneklerine rastlanmaktadır (Uzun, 2006). Bu liste, çok sayıda sanayileşmiş kenti içerdiği gibi, soylulaştırma süreci Meksika ve Türkiye (İstanbul) gibi gelişmekte olan ülkelerin kentlerinde de gözlemlenmektedir.⁹

İstanbul’da Soylulaştırma

Kuramsal Çerçeve ve Uygulanabilirlik

Soylulaştırma kuramlarının İstanbul’a uygulanabilirliği hala bir tartışma konusudur; üzerinde durduğum süreçlerin İstanbul’da da aynı şekilde, ya da benzer aşamaları içererek yaşandığına dair çok sayıda farklı görüş vardır. Ancak, soylulaştırma kuramları çerçevesinden bağımsız olarak düşünsek dahi, 1980’lerden itibaren İstanbul’un kimi semtlerinin kendine has mekansal yenilenmeleri olduğu ve belli semtlerin de bu özellikleri ile ortaya çıktığı da ortadır. Cihangir üzerindeki değerlendirmelere geçmeden önce de, İstanbul’daki soylulaştırma sürecinin temel dinamiklerine ve soylulaştırmanın yaşandığını savunduğum İstanbul semtlerini kısaca değerlendirmekte fayda görüyorum.

İstanbul, Cumhuriyet’in ilanından sonra kentsel yenilenme açısından, epeyce ihmal edilmiş bir kentti. 1950’li yıllara kadar hemen hemen hiçbir imar faaliyetinin merkezce ya da yerel yönetimlerce gerçekleştirilmemiş olduğu imparatorluğun

eski başkenti, yeni başkent Ankara lehine gölgede kalmıştı. Ne var ki, 1950’lerden yani Demokrat Parti’nin iktidara gelmesinden itibaren, İstanbul’a yönelik imar çalışmaları başladı. Menderes’in liberal ekonomi-politikaları ekseninde, kente ekonomik bir canlılık kazandırmak amacıyla ve kentin tarihi dokusunun yok edilmesi uğruna, inşa ettiği geniş ulaşım ağları (Vatan, Millet ve Ordu caddeleri gibi) kent mekanına yapılan müdahaleler arasında sayılabilir. 1950’li yıllardan itibaren, sanayileşme hızının artması, Türkiye’de etkileri günümüzde de süren bir “göç” olgusunu ortaya çıkarmıştır. İstanbul’un Türkiye’nin en önemli sanayi kenti haline gelmesi sürecinde, üretimde işgücünü oluşturacak kitleler İstanbul’a göç etmeye başlamış bunların bir kısmı da, kent merkezinde ikamet etmeyi seçmiştir. Soylulaştırma açısından değerlendirdiğimizde, gelecekte yerlerinden edilecek bu kitlelerin, İstanbul’da önceden azınlıklarla ve yabancılarla mesken tutulmuş, tarihi ve mimari değeri yüksek yerleşim alanlarına yerleştiklerinin altının çizilmesi gerekmektedir. Sözü edilen azınlıklar, Cumhuriyet döneminde, ulus devletin ve homojen bir ulusun inşası ile sermayenin ulusallaştırılması uğruna yerlerinden edilmiştir. Bu süreçleri kabaca şu şekilde sıralayabiliriz:

1914-1924 Azınlık nüfusunun siyasal nedenlerle ülkeyi terk etmesi

1923-1924 Yunanistan ile zorunlu nüfus mübadelesi

1942 Varlık Vergisi uygulaması ve buna bağlı olarak mülkiyetin el değiştirmesi

1948 İsrail Devleti’nin kuruluşu ve Yahudi grupların bu ülkeye göç etmeleri

1950’ler Kırsal alandan göçün artışı ve 6-7 Eylül olayları sonucu özellikle

Beyoğlu’ndaki Rum nüfusun Yunanistan’a göçü

1960’lı yıllar Kıbrıs olayları nedeniyle Rumların bir kısmının İstanbul’u terk etmesi

1974 Kıbrıs Harekatı ile İstanbul Rumlarının göçü (Şen, 2005, s.148).

⁹ Ergün, Soylulaştırma sürecinin farklı kentlerde farklı nedenlerden ve değişik dinamikler altında gerçekleştiğinin örneği olarak Ergün, İngiltere’de yerel yönetimlerin kararlarının belirleyiciliğine karşılık, Amerika Birleşik Devletleri’nde kent merkezine dönüşün çoğu zaman bir vergi düzenlemeleriyle ilgili olduğunu belirtir.

Sözü edilen kitlelerin ülkeyi terk etmesi ile bu alanların hızla, Anadolu'dan gelen ve kente yerleştikten sonra genelde işçi sınıfına eklenen göçmenlerin yerleşim alanı haline geldiği görüyoruz. 1980'lerin sonuna kadar yani soylulaştırma sürecinin ilk nüveleri ortaya çıkana dek, bu semtlerin fazlasıyla ihmale uğrayarak birer çöküntü alanı haline dönüştükleri gözlemlenmektedir.¹⁰ Bu çerçevede, İstanbul'da soylulaştırma için gereken mekan kriterinin yani tarihi ve kültürel mirası taşıyan ancak zamanla birer çöküntü alanı haline gelmiş semtlerin varolduğunu söyleyebiliriz.

1980'li yıllardan itibaren Türkiye'de ithal ikameci ekonomi modelinin terk edilerek, ulusal pazarın küresel pazara eklenmesi ve serbest piyasa sisteminin benimsenmesi, beraberinde köklü sosyo-ekonomik dönüşümleri getirmiştir; bu anlamda çalışmamın başında sözü edilen süreci tüm dünya ülkeleri gibi Türkiye de yaşamıştır. 1980 sonrası, neoliberal politikaları İstanbul'daki mekansal ve sınıfsal yeniden yapılanmayı belirlemesi açısından bir dönüm noktasıdır (Şen, 2005, s.149). Bu dönüşüm süreci içinde, İstanbul'da konut alanlarında ve konutların kullanımında da bazı değişiklikler gerçekleşmiş, ikinci boğaz köprüsünün ve çevre yollarının yapımı ile birlikte, bu akslar üzerinde finans merkezleri ve yüksek büro binaları inşa edilmiştir (Ergün, 2006). Kent mekanındaki sanayisizleşme süreci de hızla kendini göstermiş, 1950'lere kadar Merkezi İş Alanlarının (MİA) eksenini Karaköy-Galata bölgesinden önce Şişli-Mecidiyeköy eksenine, sonra kent merkezinden daha da uzaklaşarak Levent-Maslak hattına kaymıştır (Şen, 2005). Bu gelişmelere paralel olarak, hizmet sektörü çalışanlarının ve profesyonellerin sayısında artış olmuş, kentin sorunlarından kaçma eğiliminde olan orta sınıfların ise kent çeperlerindeki "özel sitelere" yerleşmesi devam etmiştir. Dış ticaret hacimlerinde ve yabancı sermaye girişinde önemli artışların yaşanmıştır. Sözü edilen süreç içinde, yavaş yavaş Türkiye'li "yeni orta sınıfların" oluşmaya başladığı görülmektedir. Batılı değerlerin ve tüketim maddelerinin serbestçe ülkeye girdiği 1980'lerin bu liberal politik-ekonomik ortamında İstanbullular, merkez ülkelerdekine benzer yeni kültürel tüketim alışkanlıkları kazanmış; kentte yeni hayat tarzlarına hitap eden

çok sayıda alışveriş merkezi, dünya markalarının satıldığı mağazalar, dev hipermarketler, fast food zincirleri, yabancı restoranlar, barlar, gece kulüpleri, açılmış ve bu yeni kesimin gereksinimleri doğrultusunda İstanbul yavaş yavaş bir kültür-eğlence kentine dönüşmeye başlamıştır (Şen, 2005). Yeni profesyonel grupların sayıca artması ve tüketim alışkanlıklarında meydana gelen değişimler, İstanbul'da potansiyel bir soylulaştırıcı sınıfın oluşumuna katkıda bulunmuştur. İstanbul'da büyük burjuvazi ve geleneksel orta-üst sınıflar kent merkezini terk ederken ve kapalı siteler ile kendilerini kentsel yaşamdan soyutlarken, yeni orta sınıfın ise farklı bir hayat seçtiği her geçen gün daha da belirginleşmektedir. Zaman içinde gelir düzeyleri yükselen bu genç sınıf "patronlar" kadar yüksek gelire sahip olmadıklarından ve onların düzenli yerleşik hayatlarını tercih etmediklerinden, İstanbul'daki soylulaştırıcıların önemli bir motorunu oluşturmaktadırlar (Bali, 2006).

Bu çerçevede, daha önce altını çizdiğim, soylulaştırmaya ilişkin genel kriterleri bir kere daha hatırlayalım:

- kentin değer kaybetmiş konut alanlarında başlaması
- soylulaştırıcıların varlığı (genelde genç profesyonellerin oynadığı rol üzerinde bir akademik oydaşma vardır)
- kentin tarihi ve kültürel özellikleri olan semtlerin varlığı ve mekanların zamanla birer çöküntü alanına dönüşmesi
- yeni yapıların inşasından ziyade tarihi yapıların dönüştürülmesi
- eski sahiplerinin gönüllü ya da gönülsüz olarak yerinden edilmesi (displacement)

İstanbul için, soylulaştırmaya ilişkin mekanların varolduğu ortadadır; 1980'lerden itibaren soylulaştırıcıların da ortaya çıkmaya başlamasıyla sürecin ivme kazanması bir anlamda "kaçılmaz" olmuştu. Yerinden edilme kriteri ise zaten, sürecin tanımına içkindir. Bu çerçevede, İstanbul 1980'lerin sonunda soylulaştırmanın başlaması için gerekli kriterleri karşılayan bir kent olarak görülmektedir.

İstanbul'da büyük burjuvazi ve geleneksel orta-üst sınıflar kent merkezini terk ederken ve kapalı siteler ile kendilerini kentsel yaşamdan soyutlarken, yeni orta sınıfın ise farklı bir hayat seçtiği her geçen gün daha da belirginleşmektedir.

¹⁰ Sözü edilen duruma uygun semtler arasında, Cihangir, Galata, Asmalımescit bölgesi ve Tophane'nin belli kısımları sayılabilir.

Yine de, İstanbul'da soylulaştırmanın önünde bir takım engellerin olduğunu savunan görüşleri belirtmeden, semtler ve soylulaştırma incelemesine girmeyelim. İlk tartışma konusu, potansiyel soylulaştırıcıların genel nüfus içindeki oranlarının sorgulanmasıdır. Ergün, 2000 yılı nüfus sayımlarına göre İstanbul'da potansiyel soylulaştırıcı olarak kabul olunan yüksek eğitimli ve 25-39 yaş grubuna mensup kişilerin oranının yüzde 3 olduğunu belirterek, bunların da önemli bir kısmının baskın Türk kültürü altında bu tarz marjinal bir yaşamı seçme konusunda zorlanabileceklerinden bahseder (Ergün, 2006, s.29). Bahsi geçen potansiyel soylulaştırıcıların, eski binaların problemleri ve restorasyonu ile uğraşmak yerine, kent merkezine erişimi kolay, hazır olarak sunulan konforlu konutları tercih edeceği iddia edilmektedir (Ergün, 2006). Bunun dışında bir ikinci tartışma, Türkiye'de gelişmekte olan hizmet sektörünün, ekonomik krizler nedeniyle küçülmesiyle ilgilidir; örneğin Şubat 2001 krizinde 23 000 kadar bankacının işsiz kaldığı tahmin edilmektedir (İslam, 2006, s.50). Bu durum, İstanbul'da soylulaştırma sürecini olumsuz etkilemekte ve yavaşlatmaktadır.

Bu değerlendirmeler ışığında, soylulaştırma kuramlarının, kendine has dinamiklerini göz önünde bulundurmak kaydıyla, İstanbul içinde uygulanabilir olduğunu düşünüyorum. Bu düşünceden hareketle, İstanbul'daki soylulaştırma örneklerini kısaca inceleyelim.

Soylulaştırılan Semtler

İstanbul'da soylulaştırmanın gözlemlendiği semtleri, sürecin tarihsel olarak çizildiği, Tolga İslam'ın soylulaştırma dalgaları şeklinde açıkladığı çerçevede ele alacağım.

İslam'a göre, İstanbul'da soylulaştırma süreci, üç dalga halinde yaşandı: Birinci soylulaştırma dalgası Boğaz kıyısındaki üç semtte, Kuzguncuk, Arnavutköy, ve Ortaköy'de gerçekleşti (İslam, 2006, s.52). Bu üç yerleşim alanındaki bahçeli evler, iki ya da üç katlı müstakil yapılar, tipik orta sınıf apartmanları için ciddi birer alternatifler; Boğaz'ın güzelliği ve yeşilliği ise bu semtleri daha

da çekici kılıyordu. Kuzguncuk, İstanbul'da soylulaştırma sürecinin ilk kez gözlemlendiği semttir; 1970'lerin sonunda mimar Cengiz Bektaş'ın bu bölgeye yerleşmesi ve kendi inisiyatifi doğrultusunda semt için bir rehabilitasyon programı hazırlanması Kuzguncuk'a yönelik ilgiyi artırdı. 1980'lerden sonra yavaş yavaş potansiyel soylulaştırıcıların ortaya çıkması ile, semt şairleri, sanatçıları, yazarları, mimarları ve müzisyenleri kendine çekti ve soylulaştırmanın tipik sonuçlarından olan arsa ve mülk değerlenmesinin ilk örnekleri de bu bölgede ortaya çıktı. Başta Perihan Abla olmak üzere, Süper Baba ve Yeditepe İstanbul gibi artık İstanbul'da kaybolmaya yüz tutmuş, iyi komşuluk ilişkileri, mahalle içi birliktelik ve cemaat ruhu gibi kavramları sürekli vurgulayan popüler televizyon dizilerinin de bölgede çekilmesi, Kuzguncuk'u gözde bir semt haline getirdi. Yukarıda sözünü ettiğim "mahalle ruhu"nun yeniden canlanması da bu sürece içkin bir kavram olarak ilk kez Kuzguncuk'ta ortaya çıktı. Arnavutköy için de benzer bir yenilenme sürecinden bahsedebiliriz; Arnavutköy de yaratılan mahalle ruhu açısından iyi bir örnektir; bu durumu semt yakınlarında inşa edilmesi düşünülen üçüncü Boğaz Köprüsü'ne karşı semt sakinlerinin örgütlenerek karşı çıkmasında görebiliriz. Yine Arnavutköy'de çekilen Yedi Numara adlı dizi de mahalle ve komşuluk değerlerini ortaya koyan bir çalışma olarak kabul edilebilir. Ortaköy için ise daha ilginç bir durum söz konusudur; benzer bir süreç ile soylulaştırılan semt, zaman içinde yoğun sermaye akışı ile ikinci bir soylulaştırma süreci geçirdi ve yukarıda sözünü ettiğimiz özelliklerinden dolayı buraya yerleşen kesimlerin, 1990'ların ortasından itibaren semti terk ettikleri görüldü. Özellikle semt meydanının yeniden düzenlenmesi sonucunda Ortaköy, sıkışık trafiği, eğlence mekanlarının yoğunluğu, kafeleri, turistik otelleri ve gürültüsü ile tipik bir eğlence merkezi haline gelmiştir.

İslam'a göre ikinci soylulaştırma dalgası, Beyoğlu (Pera) ve çevresinde (Cihangir, Asmalımescit-Tünel Bölgesi, Galata) yaşandı.¹¹ Bu konuya, Cihangir ve çevresini incelerken daha ayrıntılı olarak değineceğim.

¹¹ İslam, İstanbul'da Tünel-Galata-Cihangir bölgelerinde soylulaştırmanın daha geç başlamasını, Beyoğlu'nun 1980'lerde henüz bir cazibe merkezi olmaktan çok uzak bir konumda oluşuna ve Boğaz semtlerinin doğal güzellikleri ve zengin çevresel konforuyla öncü soylulaştırıcılara daha çekici geldiğini savunmaktadır.

Üçüncü soylulaştırma dalgası ise, 1990'larda kentin en yoksul bölgelerine, Haliç'in Balat ve Fener mahallerine sıçradı (İslam, 2006, s. 55). Diğer tüm soylulaştırılan mahallelerde olduğu gibi, köhneleşme buralarda da 1950'li yıllardan sonra Anadolu'dan gelen göçmenlerin, gayrimüslim azınlıkların yerini almalarıyla başladı (İslam, 2006). Bölgede zaten kötü olan sosyal ve ekonomik koşullar, 1980'li yıllarda Haliç'in de sanayisizleştirme sürecinin kurbanı olmasıyla daha da kötüye gitti ve bu semtlerde ticari canlılık epeyce söndü (İslam, 2006). Ancak, 1990'ların sonunda, 1996 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen Habitat II'nin de etkisi ve Avrupa Komisyonu tarafından finanse edilen ve Fatih Belediyesi ile ortaklaşa gerçekleştirilen Fener ve Balat Semtlerinin Rehabilitasyonu Programı'nın ilan edilmesi ile, bölgede soylulaştırma sürecinin dinamikleri ortaya çıkmaya başladı (İslam, 2006). Fener ve Balat bölgelerinde soylulaştırmada bireysel tercihler ya da sınıfsal hareketler değil, doğrudan doğruya kurumlar rol oynamıştır; bu nedenle bu iki semtin soylulaştırma süreci İstanbul içinde özgün bir konuma sahiptir.

İstanbul'daki soylulaştırmanın bu şekilde kısaca değerlendirmesinden Beyoğlu ve ardından da Cihangir semti ile ilgili tartışmalara geçebiliriz.

Beyoğlu'nun Dönüşümü ve Soylulaştırmanın Altyapısının Hazırlanması

1980'lerdeki yapısal değişimle ve sermayenin kent bir mübadele değeri olarak yeniden keşfetmesiyle birlikte, kent mekanına yapılan kurumsal müdahaleler de hızlandı. David Harvey'in, bu değişimle ilgili olarak söylediklerini İstanbul'daki dönüşüm açısından da okuyabiliriz:

Pek az şeyin metalaşmadan kaçabildiği, hipermodernitenin hızlandırılmış dolaşım koşullarında metalaştırılmayacak kadar, bir tüketim nesnesi haline getirilemeyecek kadar her şeye baskın çıkabilecek büyük ve

kapsayıcı bir şey yoktur. Dev mimari projeler, hatta şehirlerin ya da kentsel alanların bütününi piyasa nesnelere olarak sunabilirler (Harvey, 1997; Batu 2000).

İstanbul'da da yapılan buydu. 1980'lerin başında İstanbul'u "yeniden yapılandırılmayı" görev edinen Bedrettin Dalan'ın temel amacı, kenti küresel bir metropol haline dönüştürmektir. Bu amaçla, Beyoğlu için bir yeniden canlandırma projesi gündeme geldi; buna göre İstiklal Caddesi yaya bölgesi haline getirilecek buna karşın araç trafiği için de yeni bir arter açılacaktı (Batu, 2000, s.47). Sözü edilen arter, Unkapanı Köprüsü'nden Taksim Meydanı'na uzanan Tarlabası Bulvarı'dır; o dönemdeki büyük tartışmalara rağmen bulvar, Tarlabası bölgesinde yüzlerce tarihi binanın yıkılması pahasına trafiğe açılmıştır (Batu, 2000, s.48-51)¹². İstiklal Caddesi'nin yaya bölgesi olarak yeniden düzenlenmesi ve meydana araç girişinin düzene sokulması, bölgenin ekonomik olarak canlanmasında oldukça önemli rol oynamıştır. Kültürel olarak da Beyoğlu, İstanbul Film Festivali başta olmak üzere, çok sayıda tiyatro ve müzik festivaline ve gösterilere ev sahipliği yaparak, İstanbul içinde eşsiz bir kimlik kazandı. Ancak bu canlanma, Beyoğlu'nun bir alışveriş ve eğlence mekanı olmasından öteye gidemedi, yenilenen binaları ve göz alıcı ışıkları ve hatta "nostaljik" tramvayıyla bile Beyoğlu eskinin sevimsiz bir kopyası haline geldi.¹³ Şimşek'e göre, Beyoğlu'nu benzersiz kılan bu semtin insanlarıydı; binaların korunması ya da restore edilmesi beyhude bir çabaydı çünkü bu binalarda aynı insanlar oturuyordu ve dolayısıyla bu bölgenin ruhu yoktu. Aynı değerlendirmeyi Cihangir için de yapabiliriz kanısındayım.

Bütün bu tartışmalara rağmen ortada bir gerçeklik vardı: Beyoğlu ve İstiklal Caddesi, İstanbul için yeniden vazgeçilmez mekanlar haline gelmişlerdi ve bu da Beyoğlu çevresindeki dönüşümleri de hızlandırdı. Bu doğrultuda, Cihangir'in soylulaştırılması üzerine odaklanabiliriz.

¹² Özellikle Mimarlar Odası yıkıma büyük tepki göstermiştir. Oda başkanı, Dalan ve partisinin yaptıklarının, kenti çok uluslu şirketlere satmak olduğunu belirterek, kentin iyi korunmuş bölgesinin bilerek yok edildiğini söylemektedir. Dalan'ın argümanı ise kalkınma ve modernleşme uğruna yıkım devam edecektir, çünkü Beyoğlu'nun bir batakhaneye olmaktan kurtarılması gerekmektedir. Dalan ayrıca, yıkılan binaların Ermeni-Rum ve yabancılarla ait olduğunu söyleyerek, ırkçı-milliyetçi bir görüşü de gündeme taşımıştır.

¹³ Ali Şimşek'e göre, Parizyen bir özlemle geleneksel orta-üst sınıfa uzun bir süre "nostalji gıdası" sağlayan Beyoğlu, bu süreçte hızla New York'laşmaktadır. Şimşek'e göre SoHo gibi eğlence mekanlarını varlığı da bir rastlantı değildir.

Cihangir Senti ve Soylulaştırma

Semte Genel Yaklaşım

Cihangir Senti, ismini 1599 yılında, Kanuni Sultan Süleyman'ın genç yaşta ölen şehzadesi Cihangir adına, Mimar Sinan'a yaptırdığı camiden alır. Semt, 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun en önemli bölgesi haline gelen Beyoğlu'nun (Pera) kaderini paylaşmaktadır. Beyoğlu, elçiliklerin, yabancı okulların, Levantenlerin yerleşimlerinin, bankaların ve finans kuruluşlarının, İstanbul'un ana rıhtımı Galata'nın bulunduğu özel bir bölgedir. Beyoğlu'nun Osmanlı başkenti içinde bir Avrupa kasabası olduğunu söyleyebiliriz (Ortaylı, 2000, s.143).

Cihangir'in Avrupai üslupla inşa edilmiş binalarında genellikle İstanbul'un azınlık burjuvazisi, Levantenler ve yabancı tüccarlar ile konsoloslukların çalışanları oturmaktaydılar (Keyder, 2000, s.13). Türkiye belediyciliğinin ilk örneklerinin verildiği bölge, kentsel donatılar bakımından da, kentin diğer kısımlarına göre kıyaslanamayacak derecede avantajlıydı. 20.yy yüzyıl başlarında inşa edilen çok sayıda taş binasıyla, Cihangir çok yoğun bir yerleşim alanıydı (Ergün, 2001).

Cumhuriyet'in ilanından 1950'li yıllara kadar geçen dönemde, Cihangir ve Beyoğlu çevresi de, Ankara'nın başkent konumunun gölgesinde kalarak, eski parlaklığını yitirmeye başladı. 1950'lerde ise Menderes'in kentsel düzenleme çalışmaları, genelde Tarihi Yarımada ile sınırlı kaldı. Daha önce sözü edilen, sermayenin ulusallaştırılması süreciyle birlikte, Cihangir'in ilk sakinlerinin bir kısmı İstanbul'u terk etti, bir kısmı da daha yaşanabilir buldukları Şişli-Bomonti-Kurtuluş bölgesindeki apartmanlara yerleşmeyi uygun buldu. 1980'lere kadar devam eden bu süreçte, Anadolu'dan gelen göçmenler semte yerleştiler. Gelir düzeyi düşük kesimlerin semte yerleşmesi, yerel devletin Cihangir'i daha da fazla ihmal etmesine neden oldu ve semt giderek köhneleşerek, İstanbul'un en bakımsız semtlerinden biri haline geldi. "Beyoğlu'nun arka sokakları", bu yıllarda İstiklal Caddesi'nin arka sokaklarının güvensizliğini, karmaşasını ve suç yoğunlaşmasını belirtmek için kullanılan bir deyim haline gelmişti. Bu durum, 1990'lı yıllarda Türk sinemasına dahi yansımıştır, Beyoğlu çevresinde geçen "Dönersen Işık Çal" ve "Gece Melek ve Bizim Çocuklar" isimli iki film, semtin bu dönemdeki panoramasını sunmaktadır.

Cihangir'de Soylulaştırma

Tolga İslam'ın ikinci soylulaştırma dalgası içinde değerlendirdiği Cihangir'in dönüşümü Beyoğlu'nun değişimiyle paralel oldu. 1980'ler boyunca marjinal kesimlerin (Cihangir genelde travestilerin ve eşcinsellerin yoğunlaştığı bir semt olarak tanınır) adeta sığındığı bir semt olan Cihangir, 1993 yılında bir ressam çiftin öncülü olmasıyla, yeni orta sınıf soylulaştırıcıların ilgisini çekmeye başladı (Ergün, 2001). Cihangir üzerine kapsamlı bir araştırma yapmış Nil Uzun, soylulaştırıcılara ilişkin şu tespitlerde bulunur:

Cihangir'i tercih eden iki grup bulunmaktadır. Birinci gruptaki kişiler, buradaki evleri mimari tarzları, mahallenin merkezi olması ve çevresel özelliklerinden dolayı tercih etmektedirler. Bu grupta genç kentli profesyoneller, yazarlar, mimarlar, sanatçılar, akademisyenler bulunmaktadır. İkinci grup ise buradaki evleri düşük fiyatlarla alıp yenileyip tekrar satan veya kiralayan yatırımcılardan oluşmaktadır (Uzun, 2006, s.40).

Cihangir'de soylulaştırma, özellikle 1990'ların ortalarından sonra çok hızlı yayıldı, konut fiyatlarında büyük bir artışa neden oldu ve semti bir orta-üst sınıf mahallesine dönüştürdü (İslam, 2006). 1995 yılında kurulan Cihangir Güzelleştirme Derneği'nin faaliyetleri sonucunda, yaratılan "mahalle ruhu" da, semtin çekiciliğini arttırdı. Her yıl düzenlenen Cihangir Şenliği de, sözü edilen "semt bilincinin" oluşmasına katkıda bulunmaktadır.

Sokaklarında her an ünlü bir tiyatrocuya, sinemacıya, ressam ve edebiyatçıya rastlamanın olası olduğu seçkin bir semt haline gelen Cihangir, İstanbul'da bohem "hayat tarzının" simgesi haline geldi ve kimi zaman bu seçkinlikten dolayı "Cihangir Cumhuriyeti" olarak adlandırıldı. Bu doğrultuda, soylulaştırma sürecinde Cihangir'in, İstanbul'da soylulaştırma sürecine maruz kalmış diğer semtlerden farklı olarak, yararlandığı önemli avantajları belirtmekte fayda var:

- Cihangir Taksim Meydanı'na ve İstiklal Caddesi'ne oldukça yakın bir konumdadır. Önemli bir kısmı hizmet sektöründe çalışan soylulaştırıcıların Taksim meydanına (özellikle metro erişim açısından) ulaşmaları oldukça sorunsuzdur; aynı şekilde eğlence mekanlarının ve kültürel aktivitelerin yoğun

olarak bulunduğu İstiklal Caddesi ve Tünel'e de erişim çok rahattır. Bu durum özellikle eğlence sonra İstanbul gibi bir megapolde, "eve yürüyerek dönme" lüksünü yaşamak isteyen kesimleri cezbetmektedir. Semtin Fındıklı'ya yakınlığı da tramvay ulaşım hattına dahil olmasını sağlamaktadır.

- Cihangir, hem Boğaz'a hem de Haliç'e bakan konutlarıyla, İstanbul içinde eşsiz bir konuma sahiptir. Konutların üst katları, genellikle deniz manzaralıdır.

- Cihangir Cami ve semtin merkezindeki Firuz Ağa Cami, semtin tarihi dokusuyla son derece uyumludur.

- Cihangir konutları, rehabilitasyon açısından oldukça uygundur.

- Cihangir, içinde yer alan Bilgi Üniversitesi Hazırlık Okulu, yakın çevresindeki İTÜ, Beykent Üniversitesi Hazırlık Kampüsü ve MSÜ ile özgün bir konuma sahiptir. Soylulaştırmanın gerçekleştiği diğer semtlerde ise böyle bir durum söz konusu değildir (Ergün, 2006).

- Semtte, soylulaştırma açısından konut stokunun yeterliliği göze çarpmaktadır (Şen, 2005, s. 152).

- Semtin kendi kendine yeterliliği de üzerinde durulması gereken bir konudur. Semt içinde yeterli sayıda dükkan ve mağaza bulunduğu gibi, semtin "seçkin" sakinlerine hitaben çok sayıda kafe, şarap evi, bistro ve lokanta açılmıştır.

- Cihangir, özellikle Galata ve Tünel çevresine kıyasla, araba ile ulaşım açısından daha geniş yollara sahip olmasıyla, arabaya düşkün yeni orta sınıf soylulaştırıcılar için daha çekicidir (İslam, 2006, s.55).

- Semt çevresinde yer alan, Taksim İlk Yardım Hastanesi ve Alman Hastanesi'nin de, sağlık hizmetlerine erişim bakımından semt için bir avantaj teşkil ettiği söylenebilir.

Cihangir'e yerleşmeyi teşvik edici faktörler arasında basın ve yayın organlarının oynadığı rol da kayda değerdir. Makalesinde, İstanbul'un belli

Cihangir Parkı

kesimlerinin hızla "New York"laştığını savunan, Ali Şimşek'ten bir alıntı daha yapalım:

*Dalan ile başlayan süreç kenti New Yorklaştı-
rırken, medya da önemli dönüşümler geçirmiş,
dergi ve gazetelerin hem sayısı hem de nitelik-
leri (ayrıca mekanları) değişmiştir. Değişen
medyanın en görünür yanı yeni bir yazar ve
köşe yazarı tipinin ortaya çıkmasıdır. En ünlü
örneğini New York'tan yazan ironik, samimi,
hırçın Serdar Turgut'un oluşturduğu, yemenin
ve içmenin en iyisinden anlayan, pop müziğe
övgüler düzen; sürekli adlandıran ve öğütler
veren bu yeni kuşak gurme yazarlar; etlenmeye
başlayan yeni orta sınıfın "kanaat önderleri"
de olacaktır.¹⁴*

Yeme-içme edebiyatı yapan gurme yazarların dışında, özellikle de Radikal Gazetesi yazarlarının sürekli olarak Cihangir'de yaşamı gündemde tutmaları ve bir anlamda övmeleri, Leman ve Lombak gibi mizah dergilerinin, marjinalitenin başkenti olarak saydığı, Cihangir'de geçen çok sayıda karikatür veya karikatür serileri yayımlamaları, semte yönelik olumlu değerlendirmeleri zihnimize kazımıştır.¹⁵ Öyle ki "Beyoğlu'nun arka sokakları" zihniyeti yerini yavaş yavaş semtin seçkinliğine vurgu olarak dile getirilen "Cihangir Cumhuriyeti" zihniyetine bırakmaktadır.

¹⁴ www.yasamdersleri.com

¹⁵ 1980 sonrası kuşağın ilgiyle okuduğu bu mizah dizileri arasında "Kötü Kedi Şerafettin", "Bir Evimiz Vardı", "Cihangir'de Bir Ev" ve "Otis Abi" sayılabilir.

Cihangir'de Bir Sokak

Cihangir'de Soylulaştırmanın Sonuçları

Cihangir'de yaşanan soylulaştırma süreci, İstanbul'da yaşanan soylulaştırma süreçleri içinde Batı'daki örneklerle en çok benzeyen idi; bu çerçevede sonuçları da son derece tipikti: mekansal yenilenme, yeni orta sınıf soylulaştırıcıların yerleşmesiyle semtin tüketim geleneklerinde bir değişim, yükselen konut ve arsa değerleri ile eski sakinlerin yerinden edilmesi. Soylulaştırıcıların "yaşam tarzları" açısından ise New-York'un SoHo bölgesi ve Cihangir arasında paralellik kurulabilir.¹⁶

Cihangir'de soylulaştırma, 1990'ların ortasından itibaren hızlandı ve semtin çehresi büyük bir hızla değişmeye başladı. Taşınılan konutlar hızla yenilendi, sokaklar temizlendi ve beledi hizmetler yıllar sonra tekrar yoğunlaştı. Cihangir Güzelleştirme Derneği'nin öncülüğünde, Cihangir parkı düzenlendi ve temizlik-çöp toplama işleri düzene sokuldu. Semtin sanatçı, aydın, mimar vs gibi kalburüstü sakinleri de Cihangir'in yeniden yapılandırılmasında kamuoyunun ve medyanın desteğini sağladılar. 2000'ler başında, eski Cihangir'den pek eser kalmamışsa da, soylulaştırma süreci günümüzde de aynı hızla sürmektedir.

¹⁶ Şimşek, www.yasamdnersleri.com

¹⁷ Aslında ilginç olan berberlerin kuaföre dönüşmesinden çok, nostaljik bir hava içinde eski geleneksel yapılarını koruyan esnafın da Cihangir'de varlığını sürdürmesidir. Yeni orta sınıfını "nostaljik" düşkünlüğü ve "eskiyi tüketmeye" olan sevimsiz merakı bu konuda etkili oldu. Örneğin bugün, Cihangir'de geleneksel ev yemekleri yapan çok sayıda lokantaya, "Since 1965" gibi ifadelerle mekânın "eskiliğine" referans vererek Cihangirliyi kendine çeken muhallebicilere ve çorbacılar da rastlamak mümkündür.

Soylulaştırıcıların semte yerleşmesi, yeni tüketim alışkanlıkları da beraberinde getirdi. Geleneksel esnaf da, yeni orta sınıfın tüketim kalıplarına uyarak, kendini yeniledi; kuaförler berberlere dönüştü, gereksinimler çerçevesinde çok sayıda kafe, bar, lokanta ve lüks tüketim ürünleri satan dükkan açıldı. Hayvan besleme oranının oldukça yüksek olduğu semtte, buna bağlı olarak çok sayıda veteriner kliniği faaliyet göstermektedir. Geleneksel yapılarını koruyan esnaf da, Cihangir'in ilgisini çektiği ölçüde varlığını sürdürmektedir.¹⁷

Mekansal yenilenme, eski sakinlerinin yerlerinden edilmesi pahasına gerçekleşti. Bugün, Cihangir'de sürdürülen soylulaştırma, çok görünür olmasa da ciddi mekansal-sınıfsal çatışmalara yol açmaktadır (Uzun, 2006, s.40). Bu durum pratikte, yeni gelenlerin kira artışına yol açarak ev sahiplerinin kiralari karşılayamayacak olan Cihangirliyi çıkarmasıyla, ev sahibi olan eski sakinlerin artan emlak giderlerini karşılayamaması ya da soylulaştırıcıların önerdiği cazip fiyatları kabul ederek evleri satmaları şeklinde kendini göstermektedir. Bunun dışında, başta Fransızlar, İtalyanlar ve İngilizler olmak üzere çok sayıda yabancı Cihangir'den konut edinmek istemesi fiyatların çok yükselmesine neden olmuştur. Yerinden edilmeye ilişkin bir ikincil faktör de, kültürel uyumsuzlukla ilgili olabilir; sayıca azınlık durumuna düşen eski sakinlerin, soylulaştırıcıların "yaşam tarzlarından" rahatsız olarak semti terk ettikleri düşünülebilir ancak yerinden edilme genellikle gönülsüz bir şekilde gerçekleşmektedir.

Sonuç

1980'lerden itibaren, yapısal uyarlama politikaları çerçevesinde Türkiye, büyük bir dönüşüm sürecine girdi. Küreselleşme sürecine dahil olarak dünya pazarına eklenen ve dışa açılan ekonomideki sektörel değişim, geniş sermaye akışları ve yeni kapitalist üretim ilişkilerinin baskınlığı, her türlü üstyapısal değişimi beraberinde getirdiği gibi, yeni tüketim kalıpları temelinde, yeni ekonomik

sınıflar yarattı. Sermayenin kent mekanına dönüşüyle ve kentin sanayisizleştirme süreci içinde mekansal ayrışma ve toplumsal çatışma daha da derinleşti. Giderek küresel bir kent haline gelen İstanbul'daki mekansal ayrışmayı, kentin özgün karakteri göz ardı edilmeden, dünya kentlerindeki değişimlerle ilişkilendirmek mümkün olmaktadır. Bu çalışmada, özellikle Cihangir semti üzerindeki incelemelerde soylulaştırma kuramlarının İstanbul'da uygulanabilirliğini tartışmaya çalıştım. Bu konuda farklı örnekler ve farklı soylulaştırma biçimleri karşımıza çıksa da, günümüzde İstanbul'da soylulaştırmanın hızını almış bir süreç olduğunu ve daha fazla akademik ilgiye mazhar olması gerektiğini düşünüyorum.

Son olarak, Cihangir'in soylulaştırmaya ilişkin bütün kriterlere sahip olduğunu, soylulaştırma sürecini 1990'ların ortasından itibaren bütün şiddetiyle yaşadığını ve soylulaştırmanın tipik sonuçlarının burası için de geçerli olduğu sonucuna varmaktayım. Sürecin günümüzde henüz tamamlanmamış olduğu düşünüldüğünde, gelecekte Cihangir'deki değişimleri, uzun vadedeki sonuçlarıyla beraber tartışmak, semteki soylulaştırma sürecine daha nesnel ve daha geniş bir perspektiften bakmamızı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Bailey, Nick; Robertson, Douglas, "Housing Renewal, Urban Policy and Gentrification", *Urban Studies*, April 01, 1997
- Bali, Rifat "Sonuç", *İstanbul'da Soylulaştırma Eski Kentin Yeni Sahipleri*, Derleyenler David Behar, Tolga İslam, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006
- Batu, Ayfer, "Eski Mahallelerin Sahibi Kim? Küresel Çağda Tarihi Yeniden Yazmak", *İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında* içinde. Çev. Sungur Savran, Der. Çağlar Keyder, Metis Yayınları, İstanbul 2000
- Ergün, Nilgün, "Gentrification Kuramlarının İstanbul'da Uygulanabilirliği", *İstanbul'da Soylulaştırma Eski Kentin Yeni Sahipleri*, Derleyenler David Behar, Tolga İslam, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006
- Ergün, Nilgün, "Gentrification in İstanbul" *Cities* Vol 21, No 5,
- Featherstone, *Mike Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*, Çev. Mehmet Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2005

İslam, Tolga "İstanbul'da Soylulaştırma: Galata Örneği" yayımlanmamış yüksek lisans tezi, YTÜ, 2003

İslam, Tolga, "Merkezin Dışında İstanbul'da Soylulaştırma", *İstanbul'da Soylulaştırma Eski Kentin Yeni Sahipleri* içinde. Derleyenler David Behar, Tolga İslam, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006

İslam, Tolga, "Tartışmalar" *İstanbul'da Soylulaştırma Eski Kentin Yeni Sahipleri* içinde. Derleyenler David Behar, Tolga İslam, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006

İslam, Tolga, "Galata'da Soylulaştırma: Soylulaştırıcıların Demografik ve Kültürel Özellikleri Üzerine Bir Çalışma", TBMOB Şehir Plancıları Odası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu 11-13 Haziran 2003, YTÜ Yayınları, İstanbul

Keyder, Çağlar, *İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında*, Çev. Sungur Savran, Der. Çağlar Keyder, Metis Yayınları, İstanbul 2000

Kumar, Khrishan, *Sanayi Sonrası Toplumdan Post-modern Topluma Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları*, Çev. Mehmet Küçük, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2004.

Mulgan, Geoff, "Kentın Değişen Yüzü" *Yeni Zamanlar* içinde. Derleyenler Stuart Hall ve Martin Jacques, Çev. Abdullah Yılmaz Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1995

Ortaylı, İlber, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1860)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000

Özden, Pelin Pınar, Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine Düşünceler Ve İstanbul Örneği, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Ekim 2000-Mart 2001, Sayı: 23-24, s.255-269

Özden, Pelin Pınar, "Yasal ve Yönetimsel Boyutlarıyla Şehir Yenileme Planlaması ve Uygulaması", İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2002

Şen, Besime, "Soylulaştırma: Kentsel Mekanda Yeni Bir Ayrışma Biçimi", *İstanbul'da Kentsel Ayrışma Mekansal Dönüşümde Farklı Boyutlar* içinde. Hazırlayan Hatice Kurtuluş, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2005

Şengül, Tarık, "Siyaset ve Mekansal Ölçek Sorunu: Yerelci Stratejilerin Bir Eleştirisi", *Küreselleşme: Emperyalizm, Yerelcilik, İşçi Sınıfı* içinde. Derleyen E. Ahmet Tonak, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul 2004

Cihangir'de yaşanan soylulaştırma süreci, İstanbul'da yaşanan soylulaştırma süreçleri içinde Batı'daki örneklerle en çok benzeyen idi; bu çerçevede sonuçları da son derece tipikti.

PLANLAMA
2006/2

Şimşek, Ali, “Yeni Orta Sınıf ve Söylem Terminatörleri” www.yasamdersleri.com

Thorns, David C., *Kentlerin Dönüşümü: Kent Teorisi ve Yaşam*, Çev. Esra Nal, Hasan Nal, CSA global Yayın Ajansı, İstanbul 2004

Urry, John, “Örgütlü Kapitalizmin Çöküşü” *Yeni Zamanlar* içinde. Derleyenler Stuart Hall ve Martin Jacques, Çev. Abdullah Yılmaz Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1995

Uzun, Nil, “İstanbul’da Seçkinleştirme (Gentrification)”, *İstanbul’da Soylulaştırma Eski Kentin Yeni Sahipleri* içinde Derleyenler David Behar, Tolga İslam, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006

Uzun, Nil, “Eski Kentte Yeni Konut Dokusu: Cihangir ve Kuzguncuk’ta Sosyal ve Mekansal Yenilenme”, İstanbul 2000

Yavuz, Nuran, “Gentrification Kavramını Türkçeleştirmekte Neden Zorlanıyoruz”, *İstanbul’da Soylulaştırma Eski Kentin Yeni Sahipleri* içinde Derleyenler David Behar, Tolga İslam, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006

Elektronik Kaynaklar

<http://en.wikipedia.org/wiki/Gentrification>

http://www.portphillip.vic.gov.au/understanding_gentrification.html

<http://members.lycos.co.uk/gentrification/>

<http://www.azizistanbul.com/gravur10/cihangir.jpg>

<http://www.sunsetistanbul.com/flatforrent/map.jpg>

www.ivan-herman.net/.../htmls/DSC01758.html

www.kentli.org/sss/gentrification